

Vážení čtenáři literky,

jistě jste i letos zahlédli na ulici tři krále, případně si všimli křídou napsaných iniciál nade dveřmi. Koledování a koledníci mají předlouhou tradici, slovo koleda znají všechny slovanské jazyky, původ má už praslovanský. Nejstarší psané zmínky o koledování jsou starořecké. Na Rhodu měly děti chodit dům od domu v převlečení za vlaštovky a přitom zpívat píseň, jejímž prostřednictvím vyhrožovaly neplechami, nedostanou-li výslužku ve formě jídla či ovoce. Středověké kořeny má takzvané sdílení dušiček, kdy byli zesnulí námětem žebravých koledních veršů a výslužka prostředek k udobření smrtky, případně zálohou pro zádušní modlitbu. V různých částech světa bývalo obřadní žebrání pro zesnulé konáno i několikrát do roka. Lidé totiž věřili, že se jejich blízcí zemřelí díky koledě zúčastní společně s nimi důležitých oslav, jako jsou dnešní Vánoce či Velikonoce. V anglosaském prostředí je dnes nejfrekventovanější haloweenské koledování, v tuzemsku pak velikonoční pomlázka a tříkrálová sbírka ve prospěch množících se potřebných. Je příznačné, že právě tři východní mudrcové v Betlémě měli vlastně personifikovat starobylé duchy zlé zimy, kteří se tímto způsobem dodnes dožadují odměny výměnou za přízeň osudu.

Osobně doufám, že jsem si tímto svým úvodním letošním „učitelským“ textem vykoledoval jen nepatrný odsudek. Takový, co Vás neodradí nejen od čtení dalších příspěvků v tomto vydání, ale ani od přízně, které se, jak doufám a věřím, bude Literka těšit i v letošním roce. Do příštích dnů a měsíců Vám přeji pouze takové čtení a knížky, které Vás pobaví a zároveň obohatí. Libor Kalina

Josef Kainar

Chce to basu Pane Kriste
Hlásky zmrzlé Hlásky čisté
Každá nota jen co kulka
ze sváteční ze pistole
Heleď anděl Vnímej vole
Chceme jednou za rok
Koledovati
V tmách se toulati
A se excitovati
V masovosti svý
Dětsky nevinný
No přece koleda!

verše měsíce ledna

Koleda (úryvek)

3 otázky pro Josefa Kainara

Kreslíte hodně a rád. Proč?

Kresba, to je pro mě jako pro Čiňany písmo. A protože písem je na světě moc, snažím se kreslit vždy jinak a vždy něčím jiným. Moc rád kreslím andílky, vždyť jsem se s jedním oženil. Andělé, a to se málo ví, jsou různých kategorií - sportovní, cestovní, sedativní. Jaké si vymyslíte, takoví jsou. Kreslit, to pro mě znamená vždy znovu přemýšlet a znovu se učit kreslit, od začátku. Jak jsem se dozvěděl, stejně to dělal Paul Klee, a to byl nějaký pan malíř.

Co říkáte na obavy, že nastává soumrak poezie?

Je to možné. Vždycky přicházely soumraky, aby mohlo zase svítat. A žádné svítání nebylo stejné, jako to včerejší. Dívali se na něj jiní lidé, lidé starší o celou noc. Psaly se hexametry, psaly se ronde-ly. Byla poezie dvorská a byla poezie všedního dne. Píše se poezie prostorová i poezie úplně beze slov. Jaká bude ta zítřejší, nevíme. Na Slovácku, když se známí sejdou u vinaře ve sklípku, ochutnávají tak dlouho různá vína, až o jednom prohlásí, to je to oné. A u toho zůstanou. To je to víno pro dnešní náladu, pro dnešní večer. Já o poezii nemám strach. Byla, přečkala ledaco, třeba jako nepatr-ná loutnička v písku. Jenom to vždycky musela být poezie ta ona.

Prozradíte něco o své tvůrčí metodě?

Když chci něco říct, musím to vědět. Je ale těžké vědět o prst víc, vidět o maličko hloub. Nikdy asi nepřijdu na to, proč jedna bá-seň, jak se říká, zabere a jiná, psaná se stejnou intenzitou, se stejnou dobrou vůlí zůstane hluchá a nerezonuje. To máte jako s chytáním cejnů. Někdy nahodíte a nezabere nic. Zatímco o pár vlnek vedle berou lopatoví cejni jako na objednávku. To asi pro-to, že na dno nevidíme. Ani při chytání ryb, ani při psaní básně.

Pro čtenáře Literky jistě není tajemstvím, že v Památníku písemnictví na Moravě nyní připravujeme výstavu k jubileu Josefa Kainara. Jen li-terární historikové smějí a dokáží rozmlouvat s dávno umklým básní-kem...

Rajhradský klášter v období baroka

V rámci projektu „Benediktinský klášter Rajhrad jako kulturní fenomén“ vznikla publikace Zuzany Macurové *Umělecká praxe v barokním klášteře*. Proměny rajhradského probošství v 18. století. Přináší cenné informace o barokní přestavbě kláštera a představuje především ucelený přehled a ikonografický popis freskové i obrazové výzdoby, která se v klášteře nacházela. Úvodní kapitola je věnována plánování a realizaci barokní přestavby a v této

souvislosti především proboštu Antonínu Pirmovi. Pozornost je upřena především na freskovou, obrazovou a sochařskou výzdobu chrámu sv. Petra a Pavla, dále se autorka věnuje freskové výzdobě v knihovnické síle i v hlavních sále prelatury. Publikace přináší cenné informace o bohaté sbírce obrazů, jež zdobila prelaturu, ale i ostatní prostory kláštera, včetně honosného refektáře. V souvislosti s tím jsme seznámeni s jednotlivými pokoji prelatury a jejich využitím. V neposlední řadě jsou představeni také umělci, kteří se na výzdobě kláštera podíleli. Mezi nimi autoři bohaté freskové výmalby a několika oltářních obrazů Jan Jiří Etgens a Josef Winterhalter ml. V samém závěru jsou prostřednictvím krátkých medailonků představeni rajhradští probošti 18. století. Knize nechybí podrobný seznam pramenů, literatury i jmenný rejstřík. (lvk)

Vzpomínky Vladimíra Gardavského

Ve sbírkovém fondu Památníku písemnictví na Moravě se nachází podrobně zpracovaný životní příběh Vladimíra Gardavského, bratra významného filozofa a spisovatele Vítězslava Gardavského. O jeho rozsáhlý archiv a osobní dokumenty Vladimír pečoval, aby je posléze poskytl Památníku ke zpracování a uložení. Vladimír přiložil ke svému životopisu bohatou fotodokumentaci. V úvodu své autobiografie obšírně vzpomíná na své dětství, které prožil v Kroměříži. Podává také svědectví o situaci ve městě a okolí za druhé světové války. Ve svých vzpomínkách akcentuje především své pětadvacetileté působení v armádě. Základní vojenskou službu nastoupil v Milovicích. Absolvoval Vojenskou politickou akademii v Praze, jako kulturní referent zajišťoval různorodé společenské akce v rámci dílčích armádních sborů a působil na mnoha místech v republice, například ve Vojenské zotavovně na Malém Šišáku v Krkonoších, v Brně, v Trutnově, ve Slaném a nakonec opět v Kroměříži. Když jeho působení v armádě skončilo, byl jmenován ředitelem Domu kultury SZK ROH v Kroměříži, jednalo se o největší kulturní zařízení okresu. Veškeré úsilí až do svého důchodového věku věnoval řízení tohoto pracoviště, zejména zajišťování koncertů, plesů, besed, přednášek, festivalů a mnoha dalších kulturních akcí. Jeho svědectví je přínosné pro poznání kulturní a společenské situace za minulého režimu i záhy po sametové revoluci. (lvk)

Každý rukopis má své tajemství

Nestává se často, aby běžného čtenáře oslovil svět starých knih. Hladinu obecného povědomí nedávno opět rozčeřila „nejzáhadnější kniha světa“ – Voynichův rukopis. Manuskript psaný dosud nerozluštěnou abecedou a plný podivuhodných ilustrací prošel v posledních desetiletích pečlivým historickým i lingvistickým bádáním. Dostal se také do centra zájmu záhadologů. Jeho vznik byl nejnověji datován do první poloviny 15. století. O dvě století později jej zkoumali čeští učenci, k nimž se pravděpodobně dostal ze sbírek Rudolfa II. Pak se ale jeho stopa v dějinách ztrácí. Současné pojmenování nese podle amerického antikváře Wilfrida M. Voynicha, který jej v roce 1912 objevil u italských jezuitů. Právě tajemno, záhadné obrazy neznámých rostlin a prostor pro převratné objevy dodávají tomuto spisu na atraktivitě. Nicméně svět starých rukopisů, včetně těch rajhradských, je zajímavý i bez mystérií. Stačí si uvědomit, jak byli naši předkové vzdělaní a zruční. Bez moderní techniky zvládli vyrobit knihy, které dodnes udivují svou krásou, moudrostí a precizností, přitom jména jejich autorů většinou neznáme. (hp)

Krotíme literární múzu!

Pro všechny mladé autory, kteří se vyžívají sepsiváním příběhu, připravil Památník písemnictví na Moravě i pro počátek roku 2017 bezplatné semináře tvůrčího psaní Krocení literární múzy. Literární workshopy budou organizovány v průběhu ledna až března v prostorách benediktinského kláštera v Rajhradě, v partnerských městských knihovnách, muzeích, kulturních střediscích a v případě významnějšího zájmu účastníků také přímo na jednotlivých základních a středních školách. Jedná se o doprovodný program jedenáctého ročníku literární soutěže pro mládež Skrytá paměť Moravy, jejíž letošní téma zní „Kořeny“. Smyslem semináře je přiblížit účastníkům možnosti zpracování tématu soutěže, pomoci jim najít inspiraci a umožnit aktivně si vyzkoušet některou z technik tvůrčího psaní. Nabízeny jsou dvě varianty semináře, pro soutěžní kategorie 12-15 let a 16-19 let. První seminář tvůrčího psaní se uskuteční 25. ledna 2017 v Rajhradě od 11 hodin, další pak v Jihomoravském muzeu ve Znojmě, a to 1. 2. 2017 od 10 hodin. Zájemci se mohou přihlašovat sami nebo prostřednictvím svých učitelů na e-mailové adrese pamet@muzeumbrnenska.cz nebo telefonicky na čísle 547 229 932. Průběžně upřesňovaný přehled termínů a míst, kde se semináře budou konat, lze najít na adrese [\(MŠ\)](http://www.muzeumbrnenska.cz)

www.muzeumbrnenska.cz.(MŠ)

Genius loci – Vysočina

„D1 opět průjezdná s řadou omezení“ – hlásí do lednového rána rádio – „hlavně na Vysočině řidiči musí počítat se zdržením v úseku...“. Většina šoférů vpředu i vzadu se nudí a v nehybné koloně klove prstem do „smartfounů“. Usmívám se při představě, že hromadně otevírají stránky s poezií zdejších autorů a snaží se proniknout skrze hloubavé i úsměvné verše do sněhem zasypané krajiny okolo.

Kolik kilometrů dělí Meziříčí a Třebíč? (Žije tam Miroslav Koupil, žák Ladislava Nováka, tvůrce kaligramů a nonsensových hříček.)

Navigátor

*Ted' zaboč doprava !
Opatrně. Jsme na místě*

Opačným směrem leží Lesní
Jakubov,
rodiště Josefa Suchého (1923 –
2003).

*Ted' zaboč na místě!
Opatrně doprava. Jsme*

*Na rukáv usedne pár vloček sněhu.
Než dechem roztají,
uslyšíš z dálky pradávnou něhu
pastýřských šalmajů...*

Co rok 2016 dal

Památník písemnictví na Moravě připravil tradiční výstavu z přírůstků do jeho literárních sbírek, která přináší celou řadu zajímavých dokumentů a knih. Značná část výstavy je věnována spisovateli a humoristovi Miroslavu Skálovi, jenž je autorem knihy Svatební cesta do Jiljí, podle níž byl natočen stejnojmenný film s Libuší Šafránkovou a Josefem Abrhámem v hlavních rolích. Skála napsal také několik her pro satirické divadlo Večerní Brno, v rámci výstavy jsou představeny dobové programy i fotografie z inscenací. Spolu s výtvarníkem Milanem Zezulou zpracoval Skála Strašidlopis, v němž představili s notnou dávkou ironie různá prazvláštní „dobová strašidýlka“, konkrétní typy lidí, která tehdejší společnost intenzivně vnímala a bylo třeba je náležitě pojmenovat. Některá z nich jsou součástí výstavy, stejně jako ukázka ze Skálovy bohaté korespondence a osobních dokladů. Návštěvníci se mohou také seznámit s dopisy spisovatelů Jana Čepa či Jakuba Demla, prohlédnout si kresby a ilustrace výtvarníka Petra Dillingera i několik publikací, například Gabriely Preissové či Jana Trefulky. (lvk)

Zleva Karel Tachovský, Vlastimil Pantůček, Antonín Přidal a Miroslav Skála (PPM)

Svět on-line

Také jste ještě starosvětsky pár vánočních přání poslali poštou v zalepené obálce? I ten dříve běžný rituál olíznutí poštovní známky byl najednou tolik nevšední a ještě více nepatřičný. (V Brně stále zlobí žloutenka.) Poštou letos přišlo opět méně přání. A určitě to nebylo hrozbou stávky pošťáků. Všimli jste si, že z ulic zmizely poštovní schránky? Nekvetou modře, jako za vašich časů, pane Wolkře, ani oranžově, ony už nekvetou vůbec. Lidé se dnes svěřují modravě pulzujícímu internetu a svá psaníčka, smutná i veselá, házejí častěji do virtuálního koše. Vlaky, lodě i člověka odvál elektronický vítr.

Na internetu visí všichni. On-line pokladna, on-line platební terminál, on-line správa sbírek (CES - Centrální evidenční muzejní systém), on-line vyhledávání v knihovních i sbírkových katalozích, on-line život. Kdo není „online“ umírá. Památník písemnictví na Moravě sídlí v rajhradském benediktinském klášteře. Z hlediska on-line napojení na virtuální i tvrdě datové sítě stojí daleko za městem, na konci světa. Elektronické pavučiny posilujeme, zálohujeme, násobíme. Ne vždy úspěšně, ne vždy bezporuchově. Včerejší přenosové rychlosti a kapacity dnes nestačí. Chybí optika, říkají profesionálové. Potud naše omluva všem, kteří tu a tam narazíte na chybu spojení.

Nezůstal ale zdejší klášter po deset století klášteřem právě proto, že nebyl pokaždé stoprocentně „in“? (lk)

Hledáme

Pro sbírku Památníku písemnictví na Moravě pátráme po kulturně politickém měsíčníku **Červený květ**, vycházel v letech 1956 – 1969 v Ostravě, jde nám o ročníky 1956 a 1963–1969.

List pro literární politiku **Index**, vycházel v Brně 1929 – 1939 a 1968–1969. Hledáme ročník – čísla: 1933–9,10; 1934–12; 1935–1939 – všechna; 1968–7; 1969–7,10.

Společenská revue **Salon** vycházela jako měsíčník v letech 1922–43. Hledáme r. 1–5; r. 6 – č. 1–11; r. 7 – č. 1, 2, 4–10; r. 9 – č. 5, 6, 10–12; r. 10 – č. 2, 3, 7, 11, 12; r. 11–22.

Rovněž pátráme po dokumentech (korespondence, vzpomínky, fotografie, osobní předměty) spjatých s básníkem **Josefem Kainarem**.

Knihovnu Muzea Brněnska a sbírku Památníku písemnictví na Moravě, vedenou v Centrální evidenci MK ČR (CES ev. č. PPM/006-05-31/3500006) rádi obohatíme o raritní a autory signované tisky, literární dokumenty, fotografie, ex-libris, knižní ilustrace, rukopisy a korespondenci autorů spjatých s Moravou.